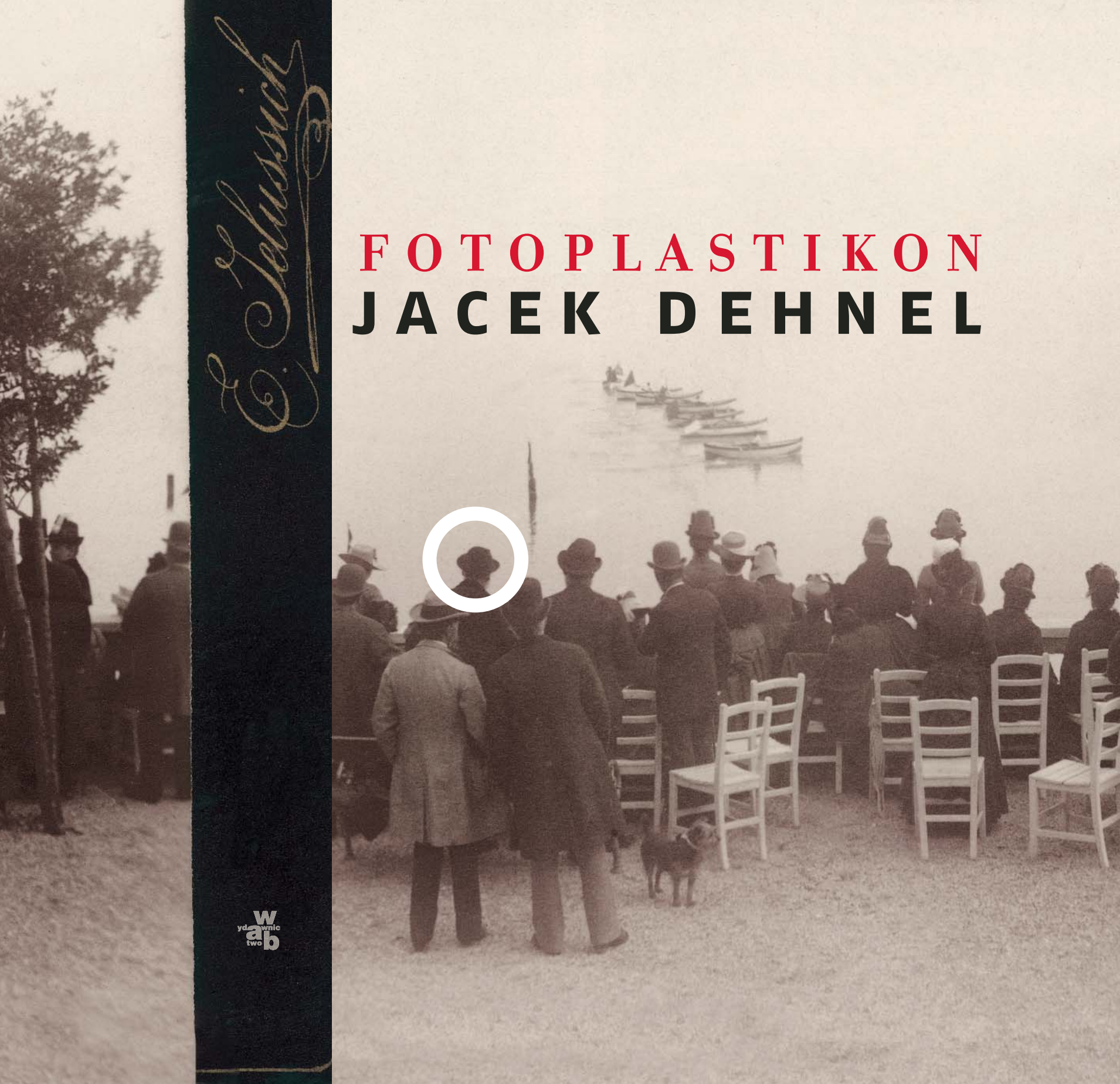
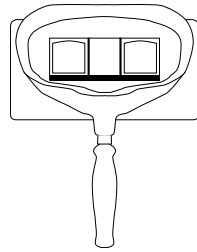

E. Selwisch

FOTOPLASTIKON
JACEK DEHNEL

F O T O P L A S T I K O N

JACEK DEHNEL

F O T O P L A S T I K O N

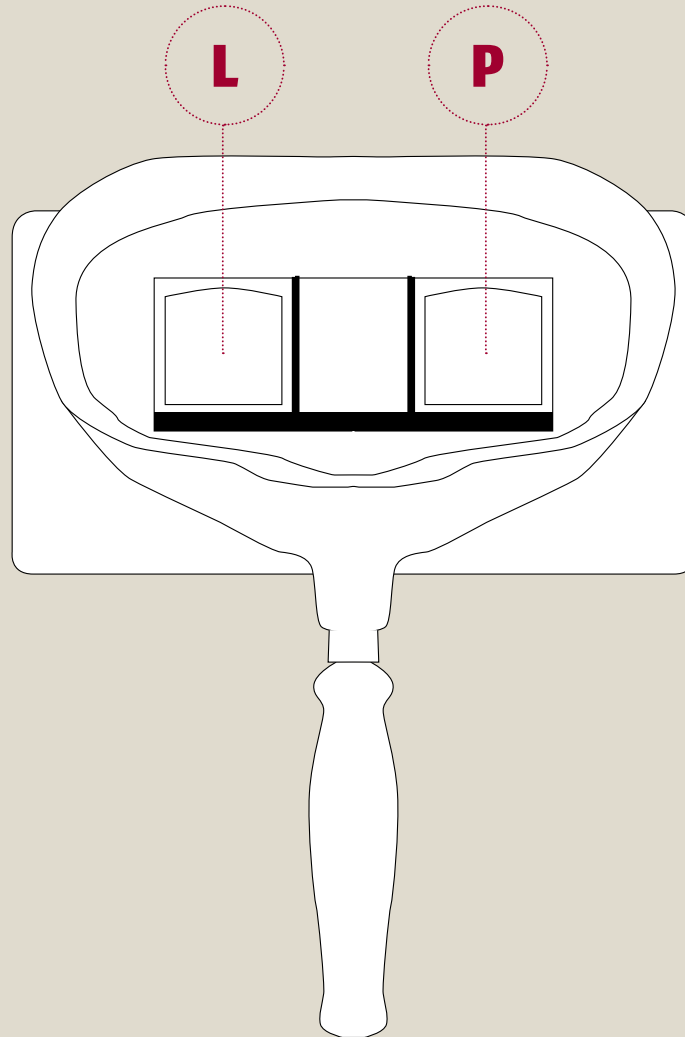
Małgorzacie Grąbczewskiej, w stronę fotografii

Fot. Paweł Żak

N° 01 L

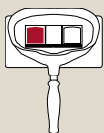
Stereoskop Holmesa

przyrząd optyczny do oglądania specjalnych podwójnych fotografii stereoskopowych, dzięki któremu z dwóch osobnych obrazów (lewego i prawego) powstaje jeden, sprawiający wrażenie trójwymiarowego. Skonstruowany w 1861 roku przez O.W. Holmesa, amerykańskiego pisarza, anatoma i lekarza, zastąpił wcześniejsze stereoskopy Wheatstone'a (1838) oraz Brewstera (1848) i stał się nieodłącznym elementem mieszczańskiego salonu II połowy XIX wieku.

Nº 01 L

Gównu chłopu, nie zegarek

N° 01 L Wszystkoście pomieszali, gamonie. Patrzymy na was, wszyscy trzej, dwaj stojący po bokach i ten, który siedzi w środku, najstarszy, najgodniejszy z nas, i widzimy to z całą przenikliwością. Straciliście miarę, wyciągając łapy po czarną skrzynkę, do której wiedzący zaprasza światło. Straciliście miarę, miniaturyzując ją, produkując w setkach, w tysiącach, w milionach egzemplarzy, sprzedając za grosze, na wypródki, byle komu, pozbywając się najpierw szklanych negatywów, a potem jakiegokolwiek kliszy, montując ją w telefonach komórkowych i rozdając bez umiaru gówniarzom w garniturkach od pierwszej komunii. Nie robicie fotografii. Pstrykacie fotki, nieskończone ilości fotek, fotkipeel, fotki-foczki, fotki-idiotki, zamazane, nieostre, krzywe, niedoświetlone lub przepalone, z przypadkowym fleszem, brudne, nieudolne, zdradzające całą brzydotę i prowizoryczność świata: obierzyny na ku-

chennej podłodze widoczne w odległym prześwicie, rąbek foliowej torebki przytrzaśniętej szufladą, zaciek na ścianie, krzywo powieszony landszaft.

Kto myśli, że to źle skadrowane albo przypadkowo nieprzycięte zdjęcie, myśli głupio. To my, z zamkniętymi ustami, mówimy do was przez bezmiary czasu, z powagą naszych siwych czaszek i siwych wąsów: fotografia nie ma przedstawiać tego, co jest, ale to, co być winno. Nie las, z jego suchą ściółką, byle jak rozrzuconym igliwem, białymi plamami ptasich kup na liściach klonu, butwiejącymi grzybami, niewidocznym horyzontem, ale obraz lasu: pięknie skomponowaną grupę drzew, dostojny prześwit, odległe łąki i pola. Dziupłę, z której za chwilę wyfrunie ptak, ślicznie ubarwiony i śpiewający.

Stamtąd, dokąd doszliście, gamonie, nie ma już powrotu do piękna.

N° 01 P

Ujazdówek

Jest ich czterech, ale liczy się tylko jeden: ani krótko ostrzyżony chłopiec w białej koszuli, do której od razu biegnie oko, bo zawsze biegnie do światła; ani tamtych dwóch po bokach, którzy wyglądają jak legendarni bracia Sendecy, pieczętkarze, co to się razem powiesili, albo dwaj urzędnicy tego samego szczebla w dwóch konkurujących ze sobą kancelariach; ważny jest ten w środku, karzeł o kulach, z głową wciśniętą w ramiona, z przykrótkimi rękoma i nogami, z ustami wykrzywionymi smutkiem i wysiłkiem.

Za nimi dachy obejścia i płot z murowaną bramą, żeby było widać, że dwór, a nie wzbogacone chłopstwo – dalej jest dom, piętrowy, z suteroną i werandą, z gankiem obrośniętym bluszczem, z oleandrami w donicach, wnoszonymi na zimę do oranżerii. I znów, w całym tym ogromie murów, okien, zapuszczonego ogrodu i modrzewiowych gałęzi, w samym środku on – karzeł o kulach, w kapeluszu głęboko nasuniętym na ciężką głowę.

Schodziliśmy już z Koła – zresztą, robiło się późno, sprzedawcy pakowali książki do tekturowych pudeł, zsypywali sztucce do skrzynek, zawijali porcelanę i fajans w gazety; tu i tam ładowano na przyczepy większe meble: szafy, stoły, mahoniowe sekretarzyki i podrabiane gramofony, tłoczone w Indiach na wielką skalę. Tłum się przeredzał.

Schodziliśmy już z Koła i stanęliśmy na przystanku tramwajowym, czy raczej obok przystanku, bo na ławeczce zawsze siedzi cały rząd pijusów – część śpi, część gada, jakieś reklamówki mają, butelki, jakieś swoje sprawy. Więc my raczej z dala. Stoimy tak, czekamy na „13” albo na „23”, zerkamy dookoła i pod nogi – a tam, obok starych butów, czajnika i kilku niezwywalnych książek (rozsypujące się wydania Putramenta, jeden z pieciu tomów Stendhala, wyraźnie po przejściach, podręcznik do geografii z lat osiemdziesiątych) leży plik fotografii spiętych gumką recepturką. Nic nie nadjeżdża, więc podnoszę je z ziemi i zaczynam przeglądać.

Nº 01 P

– A ta – mówię do Margot – wygląda jak siostra tamtej.
 – Nie, to ta sama.
 – Chyba nie. Zobacz, że łuk brwi inny.
 – Taki sam, tylko inne ujęcie.
 – Tak – odzywa się starsza pani, która sprzedawała zdjęcia, Putramenta, buty i czajnik – to jest ta sama osoba, moja mamusia. A ta po lewej to moja ciotka, Lena. A na tym zdjęciu są moi stryjowie, ten był chory na gruźlicę kości...
 I nagle wszyscy oni nabierają imion i nazwisk, miejsca zyskują nazwy, domy – historię. Matka, ciotka, stryjowie, majątek.
 – I pani tak to sprzedaje? Nie szkoda pani?
 – E, stara jestem, po mnie to pójdzie na śmietnik. A zresztą, mam w domu inne odbitki, tylko te podwójne sprzedają.

Ale kiedyś, dawno temu, dobrze ją wychowano i nie umiała kłamać.

A ja, bo tylko tyle mogę dla niej i dla nich zrobić, piszę:
Michał Olszak, botanik, na ganku w majątku Ujazdówek pod Ciechanowem.

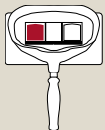
Stoją od prawej: Lucjan Olszak, producent win; Michał Olszak, botanik; Franciszek Olszak, ogrodnik.

Bosy chłopiec nie ma imienia, choć to jego koszula najbardziej przyciąga wzrok. Przed nim na kawałku papieru ułożono kamień, a może bulwę jakiejś rzadkiej rośliny – coś, co warto było upamiętnić zdjęciem, a co straciło znaczenie.

5. / 1907 Drogi
 jedyny Kochany
 Henryczku Proszę
 przepraszam że piszę
 Cię nad ^{tych ośmiu} uszytko
 joruje domnie gdyż
 jak nieprzyjdiesz
 to trudno że
 będę musiał umrzeć
 bez Ciebie bo jestem
 ciężko chore i
 Chicago Na ten
 czas niema bo
 przejechał na wieś
 Podrzie i ja
 niemam kogo
 nawet pożegnać
 jak tylko aostre
 co poszła do zagrobie
 Własciwnemu Henryczku

Śpiesz do mnie

N 02 L Na pierwszym planie Ona: na ławeczce, w białej muślinowej sukience, z rozłożoną książką, z kwiecikiem (sztucznym) u stóp się płożącym, z dłońmi na sercu niewinnem – ale przecież przewiązana paskiem ciasno, żeby biust był lepiej widoczny. W lewym górnym rogu On: miniaturowy, wygarniturowany, ukapeluszony, z bukietem w jednej i laską w drugiej ręce; pojawia się w plamie ciemności jak anioł zwiastujący pasterzom (czy – raczej – Amor zwiastujący pastereczce). Dzieli ich napis *ŚPIESZ DO MNIE!* Litera o kroju, który Jej musiał się wydawać „prześliczny”, a Jemu – „dziewczęcy”.

Z tyłu krzywe, rozchwiane fioletowe pismo:

Dnia 7/14 17

Drogi Jedyny Kochany Henryczku

Proszę Cię nad wszystko (Przepraszam że się ośmielam pisać) pszyjć domnie gdysz jak nieprzyjdiesz to trudno Ale będę musiała umierać bez ciebie, bo jestem ciężko chora A Nikogo Na ten Czasz niema bo pojechali na wieś Rodzice A ja niemam kogo nawet pozegnać jak tylko siostrę co poszła do zajęcia

Wdzięcznemu Heńa

I nie mogę jej zobaczyć inaczej, jak tylko tak: poddasze, miednica na komodzie, metalowe łóżko z siennikiem, tania tapeta, gwoździe wbite w futrynę, krzyżek nad drzwiami, oleodruk. Z Matką Boską? Z Barką Miłości? Z Dzielnym Ułanem? W tym miejscu obraz się rozmywa. Niżej ona, Henia, na tym sienniku, w pocerowanej pościeli, chuda, z kosmykami włosów przylepionymi do czoła.

Jeszcze nie hiszpanka, nie w siedemnastym roku. Nie gruźlica przecież, bo Henryczek dowiedziałby się wcześniej. I z pewnością żadna z nagłych śmierci panien służących i robotnic – szpilka poniesiona z krwią do serca, wkręcenie warkocza w tryby maszyny, pożar hali. Jakieś zapalenie oskrzeli, jakieś zakażenie?

Siedzi oparta o poduszkę. Czy ma poduszkę? Może tylko o koc, poskładany, podłożony pod plecy, bo od ściany zimno ciągnie, choć to lipiec. Tani atrament, tania stalówka, tani papier – widać po konturach liter. Czy sama wybrała kartkę z takim napisem, czy kogoś poprosiła? Może tę siostrę, co to do zajęcia poszła?

On pracuje w innej części miasta, a może po prostu nie chce jej widzieć. Nie nosi kapelusza, nie kupuje bukietów sztucznych kwiatów. Bluzę ma szorstką i brudną od smaru, nie przychodzi, nie odpisuje, dopiero na pogrzebie płacze i zachowuje kartkę z napisem *ŚPIESZ DO MNIE!*

Zresztą, może nie jest robotnikiem, tylko subiektem, oficjalistą? Nie płacze na pogrzebie, kartkę przechowuje z nawyku przechowywania.

I nie mogę jej zobaczyć inaczej, jak tylko tak: w tanim peniuarku, przy komodzie; z zacięciem stawia krzywe litery, wysuwając czubek malinowego języka spomiędzy ostrych ząbków. Jest gorąco. Te same sklezione kosmyki na czole; wachluje się złożonym w harmonijkę papierkiem. Ma dziś wolne, włoży odświętną spódnicę, kapelusik z papierową różą leży na łóżku.

Sama wybrała kartkę, ma ich pięć czy sześć, kupionych zawczasu. Ale ta nadaje się najlepiej: On jest mały i w cieniu, Ona duża i w bieli, ładniejsza, młodsza, z większym biustem. I litery, bardzo eleganckie – więc obraca kartkę i pisze, że chora, że nikogo.

Henryczek przyleci, z biura się zwolni, zza lady wybiegnie, z hali się wymknie. Ona go uspokoi, że to nic aż tak groźnego, że napad miała gorączki, ale to minęło i na lody by się wybrała.

Potem biorą ślub i mają dzieci, on jest mały i w cieniu, ona na pierwszym planie i coraz bardziej biuściata, przechowuje kartkę i opowiada dzieciom, a potem wnukom wstrząsającą historię: twardy siennik, bieda, ostatnie namaszczenie, drżąca ręka. On wpada, jej lepiej, ksiądz ich błogosławi; a to na wieczną rzeczcy pamiętkę.

Spis rzeczy / Opis fotografii

- 01 L **Gównu chłopu, nie zegarek** 8–9
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres międzywojenny.
- 01 P **Ujazdówek** 10–13
Rodzina Olszaków, dwie fotografie w formacie pocztówkowym, z liniaturą, Ujazdówek pod Ciechanowem, okres międzywojenny.
-
- 02 L **Śpiesz do mnie** 14–15
Śpiesz do mnie!, pocztówka, na odwrocie korespondencja, ok. 1900.
- 02 P **L'Inconnue de la Vistule** 16–17
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, atelier Rękawa w Zakrocymiu, okres międzywojenny.
-
- 03 L **Trzech panów w łódce** 18–19
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres międzywojenny.
- 03 P **Stojące wody** 20–21
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, Niemcy, ok. 1910.
-
- 04 L **Jelonek** 22–23
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, na odwrocie opis, *nakładem xx. Salezjanów, Poznań, ul. Wroniecka*, okres międzywojenny.
- 04 P **Sierść** 24–25
A Kitten Jumping, taken in 1–200th sec., fotografia stereoskopowa, USA ok. 1900.
- 05 L **Objazdowy Teatr Okulistycznej Grozy Karla Wessely, vol. I** 26–27
Trzy fotografie stereoskopowe, na odwrocie opis w trzech językach, *Verlag von J.F. Bergmann, Monachium 1930–1931*.
- 05 P **Objazdowy Teatr Okulistycznej Grozy Karla Wessely, vol. II** 28–29
Fotografia stereoskopowa, na odwrocie opis w trzech językach, *Verlag von J.F. Bergmann, Monachium 1930–1931*.
-
- 06 L **Rozbitka, 1862** 30–31
Caroline Hawle, opis po niemiecku, fotografia CdV, atelier *M.L. Winter, Photograph Prag Graben 988*, 1862.
- 06 P **Bellissima** 32–33
(brak ilustracji; CdV, Austria, ok. 1862)
-
- 07 L **1895. Never such innocence again** 34–35
In the Daisy Field..., fotografia stereoskopowa, na odwrocie odręczny napis po szwedzku, firma Strohmeyer & Wyman, Nowy Jork, 1895.
- 07 P **Śmiejecie się z Czarnego Luda?** 36–39
Dwie fotografie stereoskopowe, Littleton View Co. Publisher, Littleton N. H., USA, 1899.
-
- 08 L **Ks. Wieczorek, misjonarz sal., niszczy i pali bożki** 40–41
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres międzywojenny.
- 08 P **Paszcza** 42–43
The President's Library (White House)..., fotografia stereoskopowa, na odwrocie opis, Keyston View Company, B. Singley, 1898.

09 L **W przyrodzonym środowisku naturalnym i właściwych strojach** ⁴⁴⁻⁴⁵
Peronne im Frieden, pocztówka wydana przez Verlag Franz Leuwer, Bremen, ok. 1915.

09 P **Smile** ⁴⁶⁻⁴⁷
Dwie fotografie (8,3 × 5,7 cm), Polska, koniec lat czterdziestych xx w. (?).

10 L **Małe** ⁴⁸⁻⁴⁹
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres międzywojenny.

10 P **Słodycz** ⁵⁰⁻⁵¹
“*Hurry up! Mamma is coming!*”, fotografia stereoskopowa, firma Underwood & Underwood, Nowy Jork, 1902.

11 L **Książki, które mu pomogą** ⁵²⁻⁵³
Books that helped me, fotografia stereoskopowa, firma Underwood & Underwood, Nowy Jork, 1901.

11 P **Zegarek** ⁵⁴⁻⁵⁵
Piracka reprodukcja fotografii nieznanego autorstwa z lat siedemdziesiątych xx wieku (17,4 × 12,7 cm).

12 L **Obscena** ⁵⁶⁻⁵⁷
Fotografia, Polska, lata czterdzieste xx w. (?) (8,5 × 5,8 cm).

12 P **Kobieta XX wieku** ⁵⁸⁻⁵⁹
Twentieth Century Woman, fotografia stereoskopowa, *Cosmopolitan series*, USA, ok. 1910.

13 L **Jakby w zwierciadle, niejasno** ⁶⁰⁻⁶¹
Fotografia, ok. 1910 (9 × 13 cm).

13 P **Paralaksa** ⁶²⁻⁶³
Fotografia stereoskopowa, Skandynawia (?), ok. 1900.

14 L **Connaisseur** ⁶⁴⁻⁶⁵
Przycięta fotografia w formacie pocztówkowym, ok. 1920 (13 × 6,4 cm).

14 P **Jak korespondować z mężczyzną wykwiutnym?** ⁶⁶⁻⁶⁹
1. *Wieczny spokój*, pocztówka, na odwrocie korespondencja Stefy ze Stanisławem Spyrą, ok. 1910.
2. *Poznań*, pocztówka wydana przez *Czarneckiego* w Poznaniu, na odwrocie korespondencja Niny i Malinki z mgr. O. Kuflem, datowana 5 września 1936.

15 L **Tempus...** ⁷⁰⁻⁷¹
Dwie fotografie (reprodukcje?) w formacie pocztówkowym, z liniaturą, lata czterdzieste-pięćdziesiąte xx w.

15 P **...fugit** ⁷²⁻⁷³
Trzy fotografie, Bułgaria, 1953 rok (6 × 8,5 cm).

16 L **Transylwania** ⁷⁴⁻⁷⁵
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, ok. 1920.

16 P **Zęby** ⁷⁶⁻⁷⁷
Fotografia, przełom XIX i XX wieku (8 × 11 cm).

17 L **Dysonans** ⁷⁸⁻⁷⁹
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres I wojny światowej (?).

17 P **Dortmund 14499** ⁸⁰⁻⁸¹
Fotografia, pierwsza poł. XX w. (7,2 × 5,3 cm).

18 L **Honni soit qui mal y pense** ⁸²⁻⁸³
Dwie fotografie w formacie zbliżonym do CdV, Czechy, pocz. XX wieku.

18 P **La vie en fleurs** ⁸⁴⁻⁸⁵
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, lata czterdzieste (?).

19 L **Pompony** ⁸⁶⁻⁸⁷

Fotografia w formacie pocztówkowym, naklejona na karton (21,5 × 29 cm), ok. 1910.

19 P **Niećąc pysznym diademem rubinowe błyski** ⁸⁸⁻⁸⁹

Salome, pocztówka z liniaturą, ok. 1910.

20 L **Evviva l'Arte! w trójpaku** ⁹⁰⁻⁹⁵

1. Piotr Ostrowski, fotografia w formacie gabinetowym, atelier Br. Mieszkowskiego, Warszawa, 6 marca 1903.

2. *Scena alegoryczna* autorstwa Piotra Ostrowskiego, na odwrocie korespondencja, 27 kwietnia 1902.

3. Piotr Ostrowski, fotografia, na odwrocie odręczna notatka ołówkiem, 15 maja 1927 (12 × 8,9 cm).

20 P **Photographie Dekadence** ⁹⁶⁻⁹⁷

Fotografia CdV, atelier *Dekadence*, Żytomierz, ok. 1900.

21 L **Forkes and Forkes, Exzentrik-Equilibristen** ⁹⁸⁻⁹⁹

Forkes and Forkes, Exzentrik-Equilibristen, fotografia reklamowa w formacie pocztówkowym, Graph. Anstalt, Gebr. Garloff, Magdeburg, Kl. Klosternstr. 15/16 z liniaturą, ok. 1930.

21 P **Wenn die beste Freundin** ¹⁰⁰⁻¹⁰¹

Dwie fotografie w formacie pocztówkowym, jedna z nich nieznacznie przycięta, ok. 1900.

22 L **Sąsiedzi** ¹⁰²⁻¹⁰³

Grupa jadąca do Palestyny w roku 1920, fotografia w formacie pocztówkowym, na odwrocie opis, Katowitz, 18 czerwca 1918.

22 P **Indyani** ¹⁰⁴⁻¹⁰⁵

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, na odwrocie korespondencja (z USA?), okres międzywojenny.

23 L **Splot** ¹⁰⁶⁻¹⁰⁷

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, I poł. XX wieku.

23 P **Viel Spaß!** ¹⁰⁸⁻¹⁰⁹

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres II wojny światowej.

24 L **Zasady** ¹¹⁰⁻¹¹¹

Fotografia w formacie pocztówkowym, Polska, 1939 (?).

24 P **Hic sunt leones** ¹¹²⁻¹¹³

Fotografia, ok. 1900 (12,6 × 17,3 cm, na ozdobnym kartoniku 23,5 × 29,5 cm).

25 L **Patrontasze** ¹¹⁴⁻¹¹⁵

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą (Hiszpania lub Ameryka Południowa?), ok. 1910.

25 P **Z Goreya** ¹¹⁶⁻¹¹⁷

Obserwacja zaćmienia słonecznego, przypuszczalnie Jerzy Lande (1886-1954), ok. 1910 (17,7 × 12,7 cm).

26 L **Wohnzimmer** ¹¹⁸⁻¹¹⁹

Dwie fotografie *Foto Ploper Nch, Magdeburg c 1, Schenkendorfstr. 5*, wykonane 6 czerwca 1965, odbite 8 czerwca, na odwrocie opisy wewnątrz po niemiecku (7 × 9,8 cm).

26 P **Brak** ¹²⁰⁻¹²¹

Plac Zamkowy w Warszawie, lata pięćdziesiąte XX w. (6,2 × 9,3 cm).

- 27 L **Wacek, gniewasz się jeszcze?** ^{122–123}
Fotografia w formacie pocztówkowym, na odwrocie napis dedykacja, Polska, 1924.
- 27 P **Autor, autor!** ^{124–125}
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, *Ed. Kowalewski, fotograf, Bydgoszcz, Św. Jańska 8*, odręczny napis *Pocatuj mnie w dupkę!*, okres międzywojenny.
-
- 28 L **Kronprinz** ^{126–127}
Arcyksiążę Rudolf Habsburg (1858–1889), wykonana przez Ed. Hawranka we Lwowie w latach siedemdziesiątych XIX w. lub nieco później reprodukcja fotografii CdV z ok. 1873 r.
- 28 P **Nadal Nadar** ^{128–129}
George Sand (właśc. Amandine Aurore Dupin, baronowa Dudevant, 1804–1876), reprodukcja (rosyjska?) fotografii Nadara (właśc. Gaspard-Félix Tournachon, 1820–1910), wykonanej w 1864 roku, na odwrocie podpis cyrylicą; ok. 1870.
-
- 29 L **Zbędni, niezbędni** ^{130–131}
Fragment fotografii, *fot. APG (...) w Radomiu*, ok. 1920 (7,6 × 12 cm).
- 29 P **Negatyw** ^{132–133}
Szklany negatyw, Polska, okres międzywojenny (9,8 × 14,8 cm).
-
- 30 L **Żywe obrazy** ^{134–135}
Dwie fotografie odbite na formacie pocztówkowym, 27 stycznia 1918.
- 30 P **Petersburg** ^{136–137}
Fotografia, przypuszczalnie Jerzy Lande (1886–1954), Petersburg, ok. 1905.
-
- 31 L **Hymn o Perle** ^{138–139}
Fotografia, na odwrocie napis, Niemcy, marzec 1939 (4,5 × 6 cm).
- 31 P **Funfle** ^{140–141}
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, Niemcy, ok. 1910 r.
-
- 32 L **Zdrowy minimalizm** ^{142–143}
Fotografia, Niemcy, ok. 1910 (8,3 × 10,8 cm).
- 32 P **Cień** ^{144–145}
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, pocz. XX w.
-
- 33 L **Życie** ^{146–147}
Zestaw czternastu fotografii CdV (L. Larson, A. Wiklund, A. Dahllöf – Sztokholm, C. F. Pül – Hör, A. Johanson – Wernamo, O. Rylander – Jönköping, Yung Fong – Hankou) i jednej gabinekowej (atelier Yung Fong, Hankou), (lata od ok. 1870 do ok. 1910).
- 33 P **Posterity** ^{148–149}
Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, Niemcy lub Skandynawia, ok. 1900 r.
-
- 34 L **Tak zdobywano Dzikie Zachód** ^{150–151}
Ferrotypia, USA, ok. 1880 (6 × 9 cm).
- 34 P **Krzyżyki** ^{152–153}
Fotografia, Niemcy (?), u dołu niewyraźny napis (...) *Stübe*, ok. 1910 (9 × 12 cm).

35 L **Rodzina człowiecza** 154–155

Cztery fotografie, Szwecja, ok. 1900 (ok. 11 × ok. 8,5 cm).

35 P **Nie śpiesz się** 156–159

Dwie fotografie CdV, zabór austriacki, ok. 1900.

36 L **Schaefer's Märchenstadt** 160–163

Trupa lilipucia Schaefera, atelier Weitmanna, *Wien II*, na odwrocie podpisy, ok. 1930 (17,7 × 24 cm).

36 P **Anthropos metron panton** 164–165

An Active Volcano in Java, fotografia stereoskopowa do użytku szkolnego, na odwrocie opis, Keyston View Company, ok. 1900.

37 L **Borgherski** 166–169

Herski, Japonia, rama lakowa, passe-partout wtórnie obite błękitną morą, ok. 1900 (9,2 × 7,5 cm).

37 P **Ziomale** 170–173

Sześć fotografii, dwie w formacie CdV (*Krakowiaczek*, Jan Mieczkowski w Warszawie, ok. 1880, i *Podróżnik*, atelier „Adela” Roberta Schallera we Lwowie, ok. 1900), trzy w formacie pocztówkowym (*Paniec* ok. 1920, *Urządник powiatowy*, ok. 1910, *Niunia*, ok. 1920, *Zakłady Artystyczno Fotograficzne ABC, Przejazd No.1 i Widzewska No.135, Łódź*), jedna (*Madame*) oprawiona w lakowaną ramę zdobioną ażurami, z passe-partout obitym malinową morą, Namours, ok. 1880 (13,5 × 9,5).

38 L **Ta, która ma** 174–175

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, ok. 1920.

38 P **Hepines** 176–177

Fotografia ślubna, ok. 1930–1950, USA (20,2 × 25,2 cm).

39 L **Bluszcz** 178–179

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, napis *Chetm, do Bluszczu, 1930*.

39 P **Grajdoł** 180–181

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, z tyłu korespondencja z F. Dehn z Essen, Heidebrink (Międzywodzie na wyspie Wolin), 29 czerwca 1919.

40 L **Wizjer** 182–183

Fotografia, Skandynawia (?) ok. 1910 (12 × 16,6 cm na kartoniku 17 × 24 cm).

40 P **Fraktal** 184–185

Trzy fotografie w formacie pocztówkowym, ok. 1930–1950.

41 L **Rozmiar się liczy** 186–187

1. Fotografia z podpisem *Alfred Rex*, 1929 (8,9 × 6,5 cm).

2. Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, napis *Uroczą Halusia*, Polska, lata trzydzieste xx wieku.

41 P **Obrzymowie** 188–189

Fotografia, Anglia, ok. 1900 (11,8 × 8,8 cm).

42 L **Osob(n)a** 190–191

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, ok. 1920.

42 P **Panneau** 192–193

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, ok. 1920.

43 L Płomień 194–195

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, wg podpisu: siostry Joanna, Irena i Eugenia Karpińskie oraz Buba Młynarczykówna, *Kostkowo, piwnice w nadleśnictwie*, okres międzywojenny.

43 P To 196–197

Fotografia anonimowa, ok. 1920 (8,8 × 11,9 cm).

44 L Regaty 198–199

Fotografia gabineutowa, atelier E. Jellusicha, *Abbazia*, marzec 1897.

44 P Połaga 200–201

Plaża w Połędzie, Jerzy Lande (1886–1954) lub Jan Sunderland (1891–1979), klisza (6 × 8,5 cm).

45 L Morze, morze – lato 1914 202–203

Pocztówka, na odwrocie korespondencja frontowa Williiego z panną H. Zinck z Sande, ok. 1915.

45 P Gruss aus Bad Markkleeberg 204–205

Dwie fotografie na papierze w formacie pocztówkowym, z liniaturą, wydane przez *Phot. u. Verlag Otto Schmiedel, Leipzig, Markgrafenstr. 8*, Bad Markkleeberg, okres międzywojenny.

46 L Wiktoriańska Szkoła Życia im. Świętych Młodzianków

I. Natura rzeczywistości 206–207

Fotografia CdV, atelier Lloyd&Jeffersona (*Art Photographers, Painters in Oil & Water Colours*), Lord Street, Southport, ok. 1880.

46 P Wiktoriańska Szkoła Życia im. Świętych Młodzianków

II. Centymetry 208–209

Dwie fotografie CdV, atelier Johna Easthama (1821–1899), 22 *St. Anne's Square, Manchester*, lata sześćdziesiąte XIX wieku.

47 L Keeping up appearances 210–211

1. Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, okres międzywojenny.
2. Fotografia z Gary w stanie Indiana z notatką po niemiecku mówiącą o rozmiarach domu i cenie samochodu, ok. 1910–20 (8,1 × 13,7 cm).

47 P Posydończycy 212–217

Rodzina Latawców, osiem fotografii, na odwrocie opisy po polsku i angielsku, od lat trzydziestych do 1 września 1958 (od 9 × 6,3 cm do 13 × 27,8 cm).

48 L Ecce homo 218–219

Pocztówka z liniaturą, fotografia H. Goebela, *Glatz, Frankensteinstr.* (numernieczytelny), pocz. XX wieku.

48 P Anna Csillag 220–221

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, ok. 1920.

49 L Drag 222–225

Zestaw fotografii europejskich, okres międzywojenny (dwie w formacie pocztówkowym, dwie 8,8 × 11,8 cm, po jednej 5,7 × 9,2 cm i 5,8 × 8,8).

49 P Rewia 226–227

Fotografia w formacie pocztówkowym, z liniaturą, ok. 1920.

50 L Rorschach 228–229

Pocztówka z widokiem Mont Saint-Michel, na odwrocie notatki po francusku, wydana przez Lévy et Neudeun Réunis, 44 rue Letellier, Paris, pocz. XX wieku.

50 P Wpadka 230–231

Fotografia w formacie pocztówkowym, dwie nałożone na siebie odbitki, ok. 1915.

Autor pragnie przekazać serdeczne podziękowania:

Małgorzacie Grąbczewskiej za wrażliwość, fotografie i rady.

Luizie Markowicz za *Salome*.

Panu Pawłowi Żakowi za nieodpłatne udostępnienie portretu Małgorzaty Grąbczewskiej.

Piotrowi Tarczyńskiemu i Piotrowi Sunderlandowi za użyczenie fotografii ze zbiorów rodzinnych.

Panom Hubertowi Korpysowi i Maciejowi Szymaniakowi za cenne dostawy zdjęć, bez których *Fotoplastikon* byłby uboższy.

Grzegorzowi Nurkowi i Romanowi Honetowi za publikowanie pierwszych tekstów *Fotoplastikonu* w „Studium”.

Literarisches Colloquium Berlin, z którego stypendium korzystałem podczas pisania części tej książki.

Copyright © by Wydawnictwo W.A.B., 2009
Wydanie I
Warszawa 2009

Wydawnictwo W.A.B. informuje, że dołożyło należytej staranności w rozumieniu art. 355 par. 2 kodeksu cywilnego w celu odnalezienia aktualnego dysponenta autorskich praw majątkowych do fotografii na stronie 54.
Z uwagi na to, że przed oddaniem niniejszej książki do druku poszukiwania te nie przyniosły rezultatu, Wydawnictwo W.A.B. zobowiązuje się do wypłacenia stosownego wynagrodzenia z tytułu wykorzystania fotografii aktualnemu dysponentowi autorskich praw majątkowych, niezwłocznie po jego zgłoszeniu się do Wydawnictwa W.A.B.

Książka ukazuje się w serii . . . a r c h i p e l a g i . . .

Redaktor serii: Dariusz Sońnicki
Redakcja: Marianna Sokołowska
Korekta: Krystyna Kiszelewska, Magdalena Stajewska

Projekt okładki i opracowanie graficzne: Grzegorz Laszuk^{K+S}
Skład i łamanie: Anna Hegman^{K+S}
Fotografia na I stronie okładki pochodzi z archiwum prywatnego autora
W książce wykorzystano fotografie pochodzące z archiwum prywatnego autora
Fotografia autora: © Piotr Sunderland

Wydawnictwo W.A.B.
02-386 Warszawa, ul. Usypiskowa 5
tel./fax (22) 646 01 74, 646 01 75, 646 05 10, 646 05 11
wab@wab.com.pl
www.wab.com.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Dimograf, Bielsko-Biała

ISBN 978-83-7414-692-0

Jaką drogę przeszliśmy z fotografią przez ostatnie 150 lat?
Fotoplastikon to sto próz poetyckich, miniesejów,
pytań zadanych zdjęciom wygrzebanym na pchlich targach.
Jaki jest prawdziwy sens ukrywający się za cienką emulsją odbitki?
Kto tu z kim gra i w co? I czy karty są znaczone?

Jacek Dehnel

(ur. 1980 w Gdańsku) – poeta, tłumacz, prozaik, malarz. Autor m.in. powieści *Lala* (W.A.B. 2006), tomu opowiadań *Rynek w Smyrnie* (W.A.B. 2007) oraz zbioru czterech minipowieści *Balzakiana* (W.A.B. 2008). Ukazało się niemieckie, hebrajskie, włoskie i słowackie tłumaczenie *Lali*, przygotowywane są przekłady na język hiszpański, węgierski, turecki, chorwacki i litewski. Jacek Dehnel jest laureatem m.in. Nagrody im. Kościelskich i Paszportu „Polityki”. *Balzakiana* były nominowane do nagród „Nike” i „Cogito”, książkę uhonorowano również Śląskim Wawrzynem Literackim.

978-83-7414-692-0
cena 49,90 zł

